

УДК 027.021 : 908

Білоус Валентина Степанівна

**КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА
КОЦЮБИНСЬКОГО ЯК СКЛADOVA БІБЛІОТЕЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА**

Краєзнавча діяльність бібліотеки – складова бібліотечного краєзнавства, включає специфіку формування краєзнавчого фонду, відображення його в довідковому апараті бібліотеки, організацію обслуговування користувачів, краєзнавчу бібліографічно-інформаційну діяльність, науково-дослідну діяльність бібліотеки.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського використовує традиційні та активно впроваджує інноваційні методи і форми поширення краєзнавчих знань. Вивчення історії свого народу, його звичаїв, культури, національних та етнічних проблем свого краю, виховання патріотизму у новій студентській генерації вимагає поглиблення змісту краєзнавчої роботи у бібліотеці вищого навчального закладу.

У контексті епохи національного відродження, під знаком якої ми живемо нині, література рідного краю сприймається як одне з найважливіших народознавчих джерел. Літературне краєзнавство поступово займає належне місце у діяльності бібліотеки як складова бібліотечного краєзнавства. Популяризація історії та традицій рідного краю, його культурних цінностей – є одним із найголовніших завдань, що стоять перед бібліотеками як культурно-освітніми центрами [3, с. 28].

Першочергове значення в зв'язку з цим надається формуванню та збереженню фонду краєзнавчої літератури. Краєзнавчий фонд є документальною базою краєзнавчої діяльності бібліотеки. Комплектування краєзнавчого фонду в бібліотеці педуніверситету здійснюється відповідно до загальної методики аналізу документного потоку, виявлення, відбору та

замовлення краєзнавчих документів з урахуванням критеріїв їх краєзнавчої цінності.

Краєзнавчий фонд бібліотеки є універсальним за змістом, він комплектується з усіх галузей знання та відображає життя Вінницької області. Це – офіційні та директивні документи, наукова, науково-популярна, виробнича, навчальна, художня, дитяча література, енциклопедичні, довідкові, інформаційні та бібліографічні видання. У фондах книгозбірні є твори фольклору, записаного на Вінниччині.

Склад фонду визначається профілем вищого навчального закладу. Окрім власне краєзнавчих документів в бібліотеці зосереджуються видання університету, праці викладачів, а також документи, що містять відомості про навчальний заклад, життя і творчість співробітників. За своїм складом краєзнавчий фонд бібліотеки є багатовидовим: це книги, брошури, плакати, листівки, карти, автореферати дисертацій викладачів, неопубліковані матеріали – методичні видання, роздруковані копіювальною технікою, електронні ресурси. Щорічно фонд поповнюється науковими записками ВДПУ, збірниками матеріалів обласних історико-краєзнавчих конференцій, які користуються великим попитом.

Специфічною особливістю краєзнавчого фонду університетської бібліотеки є його спрямованість на задоволення науково-дослідницьких, навчальних і викладацьких краєзнавчих потреб. Краєзнавчий фонд бібліотеки, в першу чергу, має забезпечити навчально-виховний процес та дослідницьку роботу науковців, краєзнавців, допомогти в роботі освітянам – викладачам університету, молодим науковцям, студентам-дипломникам.

Важливим джерелом інформації про літературу, історію та культуру краю є місцеві періодичні видання “Вінницька газета”, “Вінниччина”, а також газети “Освіта Вінниччини”, “Місто”, “Вінницькі відомості”, “PIA”, “33 канал”, “Молодіжна газета Вінниччини”, літературно-мистецький журнал «Вінницький край», регіональний журнал для жінок «Вінничанка». Ще одним

джерелом інформації краєзнавчого характеру є університетська газета “Педагог” та „Студентська територія”, на сторінках цих видань постійно висвітлюється діяльність університету та бібліотеки.

Надзвичайно цікавим для студентів ВНЗ є наукові збірники “Подільська старовина”, видані Вінницьким краєзнавчим музеєм, де зібраний багатий краєзнавчий матеріал. Активно співпрацює бібліотека з просвітянами, підтримує зв’язки з Вінницькою Національною краєзнавчою Спілкою.

У бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету ядро краєзнавчого фонду знаходиться в загальній читальній залі, де зібрані видання, які найбільш активно використовуються читачами або укомплектовані в одному примірнику. Література краєзнавчої тематики відображена в систематичному каталозі бібліотеки в розділах «Історія Вінницької області», «Географія Вінницької області», «Література Вінниччини». Виділена рубрика «Вінницька область». Статті з періодичних видань відображені у відповідних розділах систематичної картотеки статей.

В розділі «Мистецтво» є рубрики «Архітектура Вінниччини», «Декоративно-прикладне мистецтво Вінниччини», «Музична культура Вінниччини». Необхідність краєзнавчих видань у фонді бібліотеки зумовлюється не лише загальноосвітніми інтересами, але й навчальними та науковими планами. Так, для студентів інституту філології і журналістики викладається спецкурс «Літературне краєзнавство». Під час підготовки до семінарів студенти-філологи активно використовують такі видання: «З-над Божої ріки : літературний бібліографічний словник Вінниччини», укладений викладачем університету, відомим літературознавцем проф. А. М. Подолинним; «Письменники Вінниччини», книга видана в 2001 р. до 30-річчя обласної організації національної Спілки письменників України, яка містить короткі відомості про творчість Вінницьких письменників, зразки їх поетичних та прозових творів. Цінний краєзнавчий матеріал містить видання «Подільські криниці : хрестоматія з літератури рідного краю », упорядковане. А. М. Подолинним.

У фондї бібліотеки зібрані художні твори письменників-земляків. Серед яких – «Квіт подільського слова : Антологія творів сучасних письменників Вінниччини / під ред. А. М. Подолинного, В. С. Рабенчука», літературно-мистецькі альманахи, поетичні та прозові твори, вірші для дітей. Кожен літературний твір, пов'язаний з рідним краєм – живий документ епохи і людської свідомості. Із художньої літератури постає прекрасний і романтичний образ Вінниччини, з яким єднають нас корені роду і враження дитинства. Ця література навчає любити і цінувати вітчизну, гордитися її предківською славою, відчувати пряму причетність до долі подільської землі, до її сучасного та майбутнього. А без малого патріотизму, тобто любові до рідного куточка, рідного краю, немає й патріотизму великого – любові до України, до свого народу.

Краєзнавчі видання використовуються в культурно-просвітницькій діяльності бібліотеки для оформлення книжкових виставок і під час проведення масових заходів, на зустрічах студентів з Вінницькими письменниками.

Популяризація творчості місцевих письменників, творів про рідний край набуває особливого звучання, коли відбувається з безпосередньою участю авторів – під час презентацій їх нових книг, вечорів-портретів талановитих земляків, авторських вечорів.

В читальній залі університетської книгозбірні проводяться літературні вечори, зустрічі, презентації творчості відомих вінницьких письменників. Студенти мали можливість зустрітися та познайомитися з творчістю А. Бортняка, Н. Гнатюк, В. Рабенчука, Т. Яковенко, В. Кобця, М. Каменюка, В. Сторожук та ін. Цікавою, насиченою була зустріч з нашим земляком етнографом і фольклористом, уродженцем Гайсинського району М.Дмитренком, який подарував для бібліотеки кілька нових поетичних та фольклористичних видань. Для вивчення історії фольклору студенти активно використовують його підручник «Українська фольклористика: історія, теорія, практика». В стінах бібліотеки звучали поетичні твори студентів та викладачів, молодих поетів В. Борецького А. Горобець, Ю. Сегеди та ін. Можливо, саме

презентації їх перших збірників в університетській бібліотеці – початок великого літературного шляху.

Ювілеї земляків-літераторів, митців є нагодою для персональних книжкових виставок, літературних портретів, бенефісів. Їм присвячують ексклюзивні виставки у циклі “Письменники нашого краю”, виставки-календарі “Ювілеї та ювіляри”.

Поєднання масових форм роботи з індивідуальними бесідами за книгами, обговоренням проблем із життя області та міста допомагає студентам відчувати свою причетність до нього, відповідальність за майбутнє рідного краю. Формується справжній господар краю на прикладах земляків, які досягли успіхів у політиці, бізнесі, виробництві, мистецтві, на ниві культурній чи освітній.

Повага до історії України, гордість за рідний край, за відомих земляків – основа виховання патріотизму у студентської молоді. Проте, як зазначив видатний український поет Максим Рильський, – «мало любити свій рідний край, його треба ще і знати». Саме тому бібліотека педуніверситету своїми формами та методами діяльності допомагає майбутнім вчителям розширити знання про історію, культуру, екологію Вінниччини, її видатних людей, сприяє активізації читання, спілкуванню, розвитку творчості, адже завдяки цьому зростає інтерес до краєзнавчої інформації.

Персоналії краєзнавців-дослідників подає довідник С. Д. Гальчака “Краєзнавці Вінниччини: Біографії. Бібліографія”. До краєзнавчої тематики звертаються студенти всіх факультетів та інститутів, де викладається загальноуніверситетський курс “Етнологія. Етнографія. Народознавство”.

Бібліотека педуніверситету, використовуючи краєзнавчі бібліотечно-бібліографічні ресурси, зосереджує своє зусилля на наданні користувачам інформації про національні, етнічні, природничо-географічні, культурно-історичні, мовні традиції краю.

Бібліотека приймає активну участь у краєзнавчих заходах, які відбуваються в університеті. Для пропаганди документів краєзнавчого

характеру, відображення цієї тематики, виховання в студентів шанобливого патріотичного ставлення до рідного краю в нашій бібліотеці використовуються різноманітні форми й методи бібліотечної роботи, проводиться значна культурно-просвітницька діяльність. Організуються тематичні виставки «Різдвяно-новорічні передзвони на Поділлі», «А в серці тільки ти, Єдиний мій коханий рідний край» (про природу Поділля), «Село моє, душа моя, розрада, Пракорінь мій, колиска й джерело» (подільське село); тематичні перегляди: «Вінниччина: минуле та сьогодення», «Літопис рідного краю», «Мовна палітра Вінниччини».

Поряд з традиційними формами краєзнавчої діяльності в бібліотеці педуніверситету активно впроваджуються інноваційні технології, формуються електронні ресурси краєзнавчої тематики. При формуванні бази даних (БД) електронного каталогу (ЕК) бібліотеки, серед пошукових термінів АБІС ІРБІС виділяються «Географічні підзаголовки» та «Географічні рубрики», зокрема «Вінниччина», «Поділля», «Вінниця», «Вінницька область» з підрубриками для окремих міст, районів та сіл. В біографічній БД «Авторитетний файл індивідуальних авторів» сформовано документи з короткими біографічними даними та інформацією про творчість подільських авторів, з приміткою каталогізатора «Подільські автори» (А.П.Звірик, В.І. Мельник, В.П. Сторожук, В.Д. Остапов, М.М. Потупейко та ін.). В електронному варіанті створені БД «Праці викладачів» (понад 14 тис. записів), «Дисертації. Автореферати дисертацій» (близько 1 тис. записів). В БД «Повнотекстові видання» вносяться та виділяються пошуковими мовами краєзнавчі документи.

В бібліотеці формується архів повнотекстових документів «Вінниччина в Інтернеті». Інформація комплектується за темами: «Історичне краєзнавство», «Географічне краєзнавство», «Культура Поділля», «Мистецтво Поділля», «Літературне краєзнавство». На сайті бібліотеки широко висвітлюється краєзнавча інформація, розташовано постійно діючу віртуальну виставку «Михайло Михайлович Коцюбинський», розміщено коротку історичну довідку

про бібліотеку, фото-галерею бібліотеки, де висвітлено яскраві моменти сьогодення бібліотеки та університету.

Важливою ділянкою роботи бібліотеки педуніверситету є видавнича справа. Бібліотекою видані бібліографічні та біобібліографічні покажчики науковців університету (Б.А. Буяльського, Г.С. Тарасенко, І.І. Зайця, О.В. Шестопалюка та ін.). З досвіду краєзнавчої роботи в бібліотеці видано брошуру «Краєзнавча робота в бібліотеці ВДПУ». Бібліотека видає бібліографічний покажчик наукових праць викладачів ВДПУ ім. М.М. Коцюбинського. Уже видано п'ять випусків, які охоплюють наукові праці за період з 1970 до 2006 рр.

Бібліотека – не лише духовний осередок, а й матеріальний об'єкт історії та культури краю. Велика увага приділяється вивченню історії самої бібліотеки. Бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, як органічна та невід'ємна складова навчального закладу, пройшла довгий та складний шлях, зробила важливий внесок у його розбудову. У 2013 році бібліотека педуніверситету святкуватиме перше 100-ліття. Працівники багатьох поколінь бібліотеки вздовж десятиліть проводили невтомну й подвижницьку працю, спрямовану на охорону писемної культури нашого народу, відродження духовності та історичної пам'яті. Попереду багато планів, задумів. Як свідчить практика, краєзнавство – це неосяжні можливості у вихованні майбутніх громадян України справжніми патріотами, українцями. Адже Батьківщина починається для людини там, де пройшло її дитинство. Як вважав наш видатний філософ Г. Сковорода, потрібно «пізнати свій край, себе, свій рід, свій народ, свою землю».

Список використаних джерел:

1. Кучерява Н. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи у наукових бібліотеках / Н. Кучерява, Н. Полянська // Бібл. форум України. – 2005. – № 3. – С.53-55.
2. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2007. – 502 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
3. Роздобудько С. Краєзнавча робота: сучасний аспект / С. Роздобудько // Бібліотечна планета . – 2004. – № 4 . – С. 28-29.
4. Шевченко І. Розвиток бібліотечного краєзнавства України: освітній вимір / І. Шевченко // Бібліотечна планета. – 2008. – № 2. – С.37-38.